

Морското училище на парад (60-те години на миналия век)

Традицията Морското ни училище да участва в парадите в столицата не е от вчера. На снимката: Старши военни началници пред блока на Морското училище на гергьовденския парад 1934 г. в София. Фонд на Военноморския музей.

Броят на курсантите в Морското училище се е променял многократно след 09.09.1944 г. Това го припомням, защото в периода между 1955/60 г., броят на курсантите не е стигал, за да се формира блок от 200 участника, необходим за празничните деветосептемврийски паради. Затова са изпращали сборна рота от матроси. Естествено, командирите са пращали в ротата онези от личния си състав, от които са искали временно да се освободят. Т.е. – по-мързеливите и неопрятните. Като се има пред вид, че малко преди това службата във ВМС беше 4 години, ще добиете пълна картина за дисциплината на тези парадни роты.

Още се разказваха почти като анекдоти, случки от срещите им със софийските комендантски патрули. Последните били привикнали вече да ги виждат в най-различна униформа – в бели летни дрехи, в есенна черна или в комбинация от тях. Само не успели да разберат кога матросите трябва да приветстват по-старшите по звание. Спира патрулът моряк, който блее и не отдава чест. На въпроса на старшия на патрула, морякът поглежда към небето и спокойно отговаря: „След залез слънце не се приветства”. Това е вярно, но само за отдаването на чест на флага, при качване и слизване по трапа на кораба. Флагът се вдига в 08.00 ч. пред целия строй и се сваля от вахтените при залез слънце (по времето за мястото, където корабът се намира).

Нещо като случилото се с наш колега – офицер, когато бил на гости в София. Имал нещастieto да попадне цивилен и без документ за

самоличност (офицерската книжка), в едно меле в някакъв ресторант. Прибрала ги тогава милицията за уточняване на произшествието и да изясни имената на участниците. „Вие кой сте?“ Нашето момче се представя уставно: „Инженер капитан-лейтенант ... ” „А бе, ей, не на нас тези номера. Хем инженер, че капитан, че и лейтенант!“ И за да му „опреснят“ паметта, няколко шамара. Сутринта при идването на началството в милицията, се изяснява, че действително момчето е офицер и е с това звание, но вместо извинение следва: „Днешната милиция не може да бие.“ За „вчерашната“ началството естествено не носи вина. Когато влязох в Морското училище през август 1960 г. само випускът преди нас бе по-многоброен. За пръв път беше разкрита паралелка за корабостроители – 911-то класно отделение. Останалите две – капитани и механици, бяха с увеличени бройки, защото едната част от тях бяха за търговския флот. Общият им брой бе малко повече от 80 души. Нашият випуск имаше две групи механици и бяхме около 110 души при приемането. С броя на школниците, които прекарваха в училището две години в обучение, преди да бъдат изпратени по частите, и с броя на старшите випуски – имахме възможност да участвуваме самостоятелно на парада.

Заповедта за участие на училището в парада дойде още през м. юли, докато трите взвода от нашия випуск бяхме на морска практика в Созопол. Корабостроителите бяха оставени във Варна, защото сесията им свършваше по-късно, а когато тя бе свършила, на острова имаше болни от разстройство. Още тогава незабавно започнаха и тренировките ни в маршировка, което, да си призная, бе чиста загуба на време. Нито имаше плац, нито някое по-равно и широко място за тренировка. На малкото свободно място, между Училището и двуетажната сграда, където бе кухнята и столовата, а на втория етаж беше нашето спално помещение, ние се въртяхме в кръг с маршова стъпка под такта на барабанчика.

Всъщност истинската тренировка за парада започна в София. С отделни вагони към нощния влак на подбалканската линия всички участници в парада – почти целият състав на училището, заедно с въоръжението ни, отпътувахме за София. Липсваха болните и тези, които поради ръст и други причини отпаднаха и останаха да носят наряда, докато ни няма. Времето на пътуването бе използвано от нашия взвод за организиране на турнир по бридж. Един от инициаторите и организаторите бе сегашния о.р. контраадмирал П.С. - известен на нас като ПИС. Купетата бяха за 8 души, а това правеше точно две карета.

Сутринта, когато влакът влизаше в Софийското поле, край Кремиковци видяхме разставените колчета, маркиращи цеховете на бъдещия гигант на родната черна металургия. В София бяхме настанени в двора до затвора. Не зная какво поделение е имало там. На огромния двор, на палатки, направени от нашите войнишки (по руски образец) платница, бяха

разположени блоковете на всичките военни училища: Търновското, летците от Долна Митрополия, ШЗО-блоковете от Плевен, Шуменското артилерийско училище и ние – курсанти и школьници, с матроските си униформи. За направата на една палатка бяха нужни платнищата и колчетата на четирма човека. Така че всеки взвод се раздели на четворки и почнахме да си правим палатките. Униформите на всички курсанти от останалите училища бяха с бричове и ботуши. Това им бяха работните дрехи. Тренировките се водеха сутрин и след обяд по близкия булевард (ако не се лъжа „Цар Симеон“), който позволяваше по него да се движат 20 души във фронт.

Единият от блоковете на Морското училище на парада в София през 1984 г. И офицерите, и курсантите, са облечени в униформи на морската пехота, същите, с които представителите на флотската ни алма матер дефилираха 10 години по-рано. Личен архив на о.з. капитан I ранг Христо Б. Димитров (Чони).

Хранехме се в обща столова. За помагане при приготвянето на храната трябваше да даваме дежурни работници. Имате ли се представа как се белят тонове картофи за над 1000 човека? А докато обелим лука, колко сълзи се проливат. Като се има предвид, че почти всяка вечер имаше прожекция на филм, а картофите се белеха малко преди да се мръкне и да започне прожекцията, то сигурно при беленето от картофа е оставала едва половината му. Другото е отивало с обелката, за да има производителност. Разкладката на военните училища през това време не беше вдигната и почти не се отличаваше от тази на срочнослужещите редови войници. Тя бе подобрена едва от средата на 1963 г., след като бяха правени

изследвания за състоянието на зрението на курсантите от екип на Медицинската академия. Добре, че в двора имаше лавка. И ако можеш да се вредиш по време на 20-минутната почивка, добре.

Отговорните лица за столовата още в първия ден дадоха на всеки от нас по една лъжица. За първо и второ, та и за десерт. Ти си я ползваш, ти си я мий. Курсантите от другите училища по навик си пъхнаха лъжиците в ботушите, където щяха най-добре да бъдат запазени и да са им винаги под ръка. А ние къде да ги турим? В обувките – не идва. Сложихме ги в празните паласки, но там имаше голяма опасност да се загубят или да бъдат откраднати. Някои подгънаха дръжките им и си ги закачиха на колана. Лъжиците станаха причина за недоволство първо от нас – моряците, после ни подкрепиха и другите училища. В резултат бяха прибрани и се слагаха на масите. Мисля, че едва ли са имали откраднати прибори. Вилици обаче не се полагаха за войниците, а значи и за нас.

Курсанти-четвъртокурсници на деветосептемврийския парад в София. Личен архив на о.з. капитан I ранг Христо Б. Димитров (Чони).

През втората половина на август 1961 г., София бе столица на младежки международен фестивал. За да не се срещаме с дошлите и от другата страна на Берлинската стена младежи и девойки, градските отпуски бяха забранени. Всички курсанти бивахме приемани във военните училища, след проверка от военните окръжия, ВКР и личен контакт. Смятайте колко силна и ефективна трябва да е била западната пропаганда че политическите офицери от най-горно ниво - Щаба на армията, не са имали доверие на бъдещите си командири. А да не забравяме, че точно тогава бе направена и истинската стена – Берлинската, която поне на мен и моите другари ни „изяде” 5 (пет) дни домашен отпуск. След години разказвах,

че именно по времето на този фестивал софиянци се запознали за пръв път с употребата на „тревата“.

Маршировките се извършваха с личното ни оръжие, което тогава за всички курсанти бе карабина СКС. Маршируваше се с карабини „на рамо“, след което пред „официалните лица“ трябваше да вземем „на ръце“ и така да преминем. Този параден строй е ефектен, само този, който е зад теб при боравенето с оръжието да не ти отпори ухото. А при преминаването винаги виждаш блестящия зад дясното ти ухо нож на този, който е зад теб.

Отговорник за парада бе генерал Анев – комендант на гарнизона. Същият, който след 4 години щеше отново да хване гората, докато отминат първите дни на арести и едва тогава да се предаде. Така остана жив и не се наложи да го обявят, че се е самоубил. Колко лежа в затвора, не знам. Както всички шопи, било членове на ЦК на Партията, или министри, и той говореше и командуваше на диалект. Любимата му забележка бе „Моряците да не шавръткат!“ Всички останали бяха курсанти, ние - не. По часовите почивки се правеха на място. Всички сядяхме на бордюра, пушачите бързаха да запалят по цигара. Горко на онова момиче, което по това време минава покрай нас. От толкова погледи и подхвърлени думи, малко биваха ония от тях, които минаваха без да се изчервят или спънат. Между отделните военни училища имаше и негласно съперничество. Пред нас винаги беше блока на артилерийското училище. Всички курсанти от другите училища имаха на петлиците си знаците на тяхната специалност. Тогава разбрахме, че „кашици“ били само курсантите, които имат по две кръстосани пушки на петлиците. Само ние от Морското – навигатори, механици и корабостроители, имахме еднакви униформи.

Снимка за спомен с набор от сухопътно училище. Личен архив на о.з. капитан I ранг Христо Б. Димитров (Чони).

Един ден в лавката заедно с всички курсанти търпеливо чакаше реда си и капитан Радев – не безизвестния командир на рота ШЗО. (Бог да го прости!). Продавачката, жена на средна възраст, бърза да обслужи всички, но времето е кратко. Някой от опашката се обажда: „Не може ли по-бързо!?” В отговор тя се оправдава, че не е в първа младост. Тогава се чува гласа на Командира: „В морето стара риба няма”. Жената, зарадвана от комплимента, пита кой е казал това, че да го обслужи с предимство. През часовете, когато няхаме маршировки, се нареждахме до железната ограда. Винаги идваха хлапета, особено при нас – моряците. Често ги пращаме да ни купят цигари, понякога и дини. Хлапетата с радост бързаха да изпълнят молбите ни. Искаха да пипнат оръжието ни, ако може да щракнат с него.

Дойде време да се правят общите тренировки, с участието и на другите пеши блокове. Тези тренировки се извършваха на плаца на казармите при четвърти километър. На тях, освен генерал Анев, присъствуваха и други представители от Щаба на армията. Стоеше се в положение „мирно” и „за почест” до отмаляване. Ние – моряците, бяхме с панталони, при това долу под коленете – по-широки, за парадните особено) и можехме леко да пренасяме тежестта от крак на крак, без да се забелязва. Горките курсанти от другите училища - с техните униформи, всяко мърдане се забелязваше. При преминаване пред „официалните“ лица, често ни връщаха за това, че някой от блоковете не минал добре. Винаги се сърдехме, че заради „кашиците” пак ще минаваме. Добре, но забелязваме, че и съседният блок – на артилерийското училище, и те викат „кашиците виновни”. Тогава разбрахме, че „кашици” били само тези, които имат две кръстосани пушки на пагоните – т.е. от пехотното училище. Другите дори се обиждаха. При едно от отиванията на тренировка, един от нашите камиони се удари с минаващ трамвай, но за щастие пострадали и сериозни щети нямаше. Когато блоковете трябваше да захождат, офицерът, който водеше артилеристите, често се обръщаше към строя с „батарея, дясното рамо, хо-о-дом марш!”, тогава водещият нашия блок командуваше „ескадра-а, ляво на борд”. Това беше малко за поотпускане на напрежението. Командир на нашия блок бе капитан III ранг (тогава) Насков, Бог да прости и него! Бе голям строевак и му идваше от вътре. Той държеше както на добрия ни външен вид, така и на добрата маршева стъпка, на равнението помежду ни и в редовете, както и да няма пречупване на реда при захождане. Както и за строевата песен. Стана така, че седмица преди парада нещо се разболя. Трябваше да го замести следващия по старшинство – падаше се на капитан-лейтенант Радев. Както и да се мъчеше горкия, не можеше да влезе в крак при една от командите. Когато командувачият блока дава команда, той е с лице към строя. При „хо-о-дом марш”, трябва да се обърне кръгом и да влезе в крак с блока и музиката. А той точно това бъркаше. Наложил се колегите му да му провеждат тренировки. Вечер от офицерската

палатка се чуваше как капитан-лейтенант Василев дава такта „трам – та – та, трам-та-“, а Радев командуваше „Рота-а, хо-о-дом, марш“, след което се чуваше гласа на Василев „Радев, не така! Пак сбърка!“ И всичко се повтаряше отново. От набиване на крак на капитан Радев се раздрусаха бърбреците и накрая на парада мина един от взводните командири.

Кратка почивка по време на последната тренировка в двора на ПЖИ „Т. Каблешков“, София, 1984 г. Личен архив на о.з. капитан I ранг Христо Б. Димитров (Чони).

Преди самия ден на парада имаше две нощни тренировки. На последната, вече генерална репетиция, която като предната се провеждаше на жълтите павета, пуснаха за пръв път зенитни ракети. След минаването им на площада, когато стигнаха градинката при Руската църква, първи офицерите от блока на Военната академия хукнаха да гледат минаващите установки, а след тях и ние. За пръв път на парад участваха зенитни ракетни установки. На четирите краища на площада имаше в готовност по един влекач със запуснат двигател. Преди години е имало трагичен инцидент, когато след поднасяне на един от танковете, той връхлита върху публиката. Имало е и жертви. Бе отработен и този въпрос с изтеглянето на закъсала машина, като се засичаше времето за отстраняването ѝ от пътя на другите.

На тези две тренировки много от момчетата в другите блокове не издържаха да стоят дълго в стойка „за почест“ и се чуваше как те падат, а карабините им изтракваша на паважа. Почти всички блокове имаха по 20 курсанти в готовност за смяна. Ние не можехме да съберем и пет човека

резерва. Добре, че не припадахме. Другите военни училища бяха приучени да връщат крак, което правеше гледано от страни строя им да „подскача”. Ние бяхме тренирани да стъпваме където сочи крака. Така се получаваше широка плавна стъпка и строеят не скачаше. Но пък имаше опасност да вземем „на нож” тези, които са пред нас. За това вместо необходимата дистанция от един линеен, ние оставяхме артилеристите на един и половина линейни.

Курсант-главен старшина Тодор Даскалов, 1984 г. 30 години по-късно той отплава в откъсването, оставяйки след себе си само добри спомени както като корабен механик, така и като директор на дирекция „Техническа експлоатация” на Параходство „Български морски флот” АД. Личен архив на о.з. капитан I ранг Христо Б. Димитров (Чони).

На 8-ми септември ни бе даден ден за почивка и подготовка за самия парад. Лъскане и гладене на униформите. Само ръкавите на нашите холандки имаха по два ръба на ръкава, от пред – три, а отзад още един. Бляховете бяха лъснати до блясък с пучинг или с паста за зъби, дори с пепел от цигара, както и парадните обувки, с които щяхме да минаваме. Сутринта станавме по-рано, за да се избърснем и измием. След закуска колите ни извозиха до площада. Целият площад пред тогавашния мавзолей бе изпълнен с военни блокове. В страничните улици бе разположена техниката - БТР-и, танкове, катюши, артилерийски и ракетни установки. Аз се случих втори или трети деснофлангови. Първите двадесет момчета по реда на височината бяха отпред, следващите по ръст, определяхме десния фланг. На нас бяха раздадени боцмански дудки.

Започна самият парад. Не се мина без припаднали от другите блокове. Сега те бяха също с панталони, но нашите бяха клош – долу широки. Те с куртки и вратовръзки. А ние само по холандки. Преди самото минаване пред трибуните, бяхме захапали по единия край на панделките, за да не ни паднат баретите. Много внимавахме да останем в крак с музиката, защото се получава особен ефект, когато блокът се отдалечава от нея. Също имаше опасност да се плъзнем на жълтите павета. Дадохме всичко от себе си, за да се представим добре. Когато се отдалечихме от площада и взехме карабините на „рамо“, отведнъж настъпи едно снемане на напрежението и чувствувахме някаква лекота.

Когато ни изкомандваха да запеем, всички пеехме с въодушевление. След като свършихме с маршовете, пяхме и детските си песни „за върбови кончета“. Навсякъде от където минахме, народът ни приветствуваше с ръкопляскане и възгласи. Пред нас беше знамето на училището. Никога няма да забравя как възрастните старци заставаха мирно и стояха с голи глави докато отминем. Мнозина от тях са се били под такива знамена и са виждали как другарите им умират под тях. Днес това уважение го няма. Няма уважение и към химна. А ние пяхме, докато стигнем затвора. За участието ни в парада бяхме отличени с трето място и по три дни домашен отпуск от министъра на отбраната. За пръв път, докато бяхме в София, ни пуснаха в градска отпуска. И този след обяд станахме свидетели на това как другите военни училища излязоха по-организирани от нас. За няма и час, те си събраха и предадоха оръжието и багажа. След което им бяха връчени разписаните за домашна отпуска билети. Ние трябваше да чакаме още един ден.

За цялото време от над 20 дни, докато бяхме на тренировки, не валия нито веднъж. Завалия вечерта, след като се прибрахме от отпуск. Много от платницата бяха паднали от дъжда, вода бе влязла в палатките и намокрила част от дрехите. Нямаше време да се чака изсъхването на платницата. Стгнахме ги така, както са мокри, и по същия начин рейките бяха наслагани, кой които вземе. После, като се прибрахме от отпуск, на някои платницата бяха мухлясали, липсваха рейки и това стана причина за кражби на това имущество. Офицерите ни наблюдаваха гузни, защото мнозина от нас не криеха, че другите военни училища си заминаха преди нас. И вместо полагащите ни се 20 дни домашен отпуск получихме 15 – да не говорим за трите дни награда. Когато след отпуската запитахме ще ни върнат ли полагаемите ни се по устав пет дни, получихме отговор: „Как не ви е срам, да искате пет дни, когато целия набор е задържан от уволнение!?“ Това бе резултатът от Берлинската криза – и построяването на Берлинската стена.

По време на отпуската бях нетърпелив да видя на кинопреглед парада. Видях го. За момент дори зърнах себе си, защото знаех къде съм. Изненадаха ме думите на шпикера, казани за водещия блока офицер:

„Гърдите му са окичени с ордени и медали в боеве за Родината.” А той имаше само полагащите се медали за прослужено време и нито един орден. Нашето участие на парада мина без произшествия. Но на следващата година, когато аз не участвах, защото ме оставиха да обучавам новобранците, е имало истински екшъни от страна на първокурсниците. Квартироваха се в казармите на 4-ти километър, където за охраната на портала и оградата не минават бягства с цивилно облекло и един от тези случаи, въпреки изстрелите на часовете, минал без простреляни. Разбира се, нарушителът бил хванат.

Преди да завърша разказа си, искам да спомена за едно от по късните участия на Морското училище. Тогава те участвуват с две роти. Курсантите само в един от випуските вече стигаха за един блок. Вторият блок минава облечен само по матроски фланелки, представен като морска пехота – черните барети. Действително по това време вече имаше сформирана специална група на „Тихина”. Но тя бе много малобройна. Военните аташета се „скъсаха” после да търсят къде е дислоцирана тази „морска пехота”.

Авторът на този спомен е бил подведен. Никога курсантите от Морското училище не са участвали в парада в София облечени само по матроски фланелки, представени като морска пехота. За първи път курсантски блок, представен като морска пехота, дефилира на 9-септемврийския парад в София през 1974 г. Блокът бе съставен от курсантите от 12-та и 22-ра роти. На снимката: третокурсникът Станко Станков от 12-та рота с униформа на морски пехотинец, септември 1974 г. Снимката е от личния му архив.

Днес Морското училище не може да събере и два нормални взвода за парад, камо ли 200, да не говорим за времето, когато са участвували 400 курсанти. Само че тогава батковците и съветниците ни бяха едни, днес са други. Дано днешните са по-умни, но едва ли...

О.р. капитан I ранг Евгени ЦЕНОВ